

fremkomne, og Gang efter Gang have disse Klager haft til Følge, at den personlige Frihed for Befolkningen, for Bondestanden er bleven bestaaen. Vi kende det med Vorendskabet og med Stavnshaandet, og det er dette, jeg vil henlede Opmærksomheden paa. Den Tanke altsaa at skaffe Arbejdskraft, rigelig, forøget Arbejdskraft til de store Gaarde er en Tanke, der er fostrret inden for vore Herregaardes skumle Mure, den har drevet sit Spil her i Landet igennem Aarhundreder, og Gang efter Gang har den bevirket, at den personlige Frihed for Landalmuen er bleven bestaaen. Dette er vel værd at lægge Mærke til. Nu lyder der atter en Klage, og den gaar i samme Retning, de store Gaarde, Proprietærgaardene og Godserne, have ikke Arbejdskraft i tilstrækkelig Mængde, og saa vil man da afhjælpe denne Trang ved at gennemføre en Reform af den Art, som den foreslaaede. Men Stillingen er jo nu bleven lidt anderledes end tidligere. I tidligere Dage var det saaledes, at man tog mindre Hensyn til Landalmuen; den regnedes gerne for intet. De Reformier, der bleve gennemførte fra Statsmagts Side, havde stadig til Formaal at værne om de stores Interesser og imødetomme deres Ønsker, mens de smaa i Samfundet i Birkeligheden ikke vare andet end Midler, Redskaber, om man saa vil, ved hvilke Godsjerne kunde drage saa stor en Nytte som muligt ud af deres store Jordegodser. De smaa vare med andre Ord blot Genstand for de stores Udbytning, og der var den Gang slet ingen, der tænkte paa at forbedre Landalmuens Aaar, skønt det havde været let netop ad denne Vej at knytte Befolkningen til Hjemmet, saa at de kunde finde det hyggeligt og tilfredsstillende, og saa vare de naturligvis heller ikke rømte, ikke rejste andetsteds hen. Denne gamle Herregaardstante skulde vi nu efter min Mening være komne bort fra, det er en Sag, som egentlig ikke kan foreligge her: at skaffe Betingelser til Veje for, at de større Gaarde kunne saa forøget Arbejdskraft; det maa ikke være Formaalet med en Reform angaaende Oprettelse af Husmandshjem. Hvad der maa være Formaalet nu, maa simpelthen være at forbedre Landarbejdernes økonomiske Aaar, og der er her det Forhold, at man egentlig slet ikke kan dele sig imellem disse to Formaal. Her gælder der ikke et baade—og, det er nemlig umuligt at tilfredsstille dem begge, man har Valget mellem det ene eller det andet, her gælder altsaa kun et enten—eller. Ser man paa de praktiske Forhold, vil man indse dette. Vil man skaffe forøget Arbejdskraft til de større Ejendomme, maa

man holde sig til jordløse Huse eller til Huse med nogen Have eller lignende, eller ogsaa maa man holde sig til smaa Husmandsbrug med kun saa megen Jord, at der kan holdes en Ko derpaa. Man maa saa ikke gaa videre; thi gør man det, giver man Husmandsbrugeren saa megen Jord, at der kan holdes et Par Køer derpaa, vil en saadan Husmandsfamilie i væsentlig Grad kunne saa sit Udkomme af sin egen Lod, saa at Manden kun behøver i Ny og Næ at søge Arbejde hos andre. Disse to Standpunkter kunne ikke forenes. Hvis man kommer op til et Kreaturhold af 1 Ko, kan man ikke gaa videre, hvis Meningen er at skaffe forøget Arbejdskraft. Gaar man ud derover, bliver Formaalet et ganske andet. Det foreliggende Forslag har i denne Henseende et Fortrin at opvise fremfor Landkommissionens Betænkning. Det foreliggende Forslag er i denne Henseende det rene Bæsen, det er Herregaardstanten, som bliver klart og tydelig udtrykt deri; det er den ene Ko og intet andet. Uden Omsvøb er dette Princip fremsat i Lovforslagets § 4, hvor Jordloddens Størrelse er bestemt. Jeg skal ikke nægte, at ogsaa Kommissionens Forslag har Jordløbber af samme Størrelse, og for saa vidt er der Overensstemmelse mellem dem begge. Men der er dog det i Kommissionens Betænkning, som peger paa, at Kommissionen ogsaa har haft det andet Formaal for Øje. Det er ikke sjældent, at man ved at gennemlæse Kommissionens Betænkning støder paa det ene af disse to Formaal paa et, og at man saa paa et andet Sted lidt længere henne kan støde paa det andet. Undertiden møder man dem begge Arm i Arm i den skønneste Enighed. Det hænder af og til, hvor en Afgørelse skal træffes — thi Kommissionens Flertal vilde jo den Vej at skaffe mere Arbejdskraft og alene lade dette være Formaalet — at man paa saadanne Steder kan tænke det andet Formaal en vemodig Tanke, og saadanne Tanker saa saa Udtryk i en Udtalelse som den, der staar i Betænkningen Side 60, som jeg med den ærede Formands Tilladelse skal oplæse: „At der gives Afgang til Erhvervelse af Lodbber, hvorpaa den dygtige Arbejder kan holde to Køer; er derhos anbefalet fra ikke saa Steder“ — det er anbefalet — „Maar henjes til, at der ikke hele Aaret rundt kan have Mælk af een Ko, samt til, at Holdet af to Køer hverten i Henseende til Husrum eller Pasning stiller væsentlig større Krav end Holdet af 1 Ko, er det ogsaa let forklarligt, at det at kunne holde 2 Køer er en stor Fordel fremfor kun at kunne holde 1.“ Det er overordentlig smukke Ord; men Sagen er egentlig den, at